

Jure Vujić

Institut za geopolitiku i strateška istraživanja, Zagreb, Hrvatska
geotekst@gmail.com

Simulacija kolektivne tjeskobe i medijske fobo–strategije politike straha

Sažetak

Medijsko izvještavanje u realnom vremenu, popraćeno ekspertnim analizama o širenju zaraze COVID-19 na globalnoj i mikro razini doprinosi eskalaciji društvene atmosfere kolektivne tjeskobe i psihoze. U tom smjeru, pandemije kolektivnih psihoza i straha uvijek prethode uvođenju totalitarnih mjera i stvaraju pretpostavke za bio-političku i medicinsku vladavinu te jačanje izvanrednih mjera nadziranja. Virusna insinucija, mimetizam reakcija, diseminacije viralnog straha, sastavni su fenomeni difuznog društvenog i medijskog nasilja koje transformira stvarnost panike/straha u fantazmagoričnu i često simulirajuću kolektivnu tjeskobu. Današnji tiskovni, audiovizualni i numerički mediji konsenzualno i vješto koriste poluge marketinga straha. U tom pogledu, novinar je (zajedno s trgovcem oružjem, političarom i proizvođačem antidepressiva) jedna od rijetkih struka koje trguju strahom i panikom. Mediji su postali moćno oružje tradicionalne politike straha koja instrumentalizira kolektivni strah pučanstva kako bi iznudila pasivni pristanak za primjenu izvanrednih mjera koje ograničavaju temeljne pojedinačne građanske slobode.

Ključne riječi: virusna, strah, društvo, politika, mediji, biopolitika.

Kultura straha i nova fobokracija

I prije pandemije COVID-19 te epidemije SARS-CoV-2 zapadni je čovjek bio tjeskoban i latentno trajno zabrinut, a povijest civilizacija pokazuje da se društvo paralizirano anksioznošću nužno rastvara iznutra i izumire. Nitko danas ne može poreći ključnu ulogu straha u pokretanju i legitimiranju svakodnevnih izvanrednih sanitarnih i političkih mjera koje remete naš dosadašnji mentalni i životni habitus. Kako pojedinačni, tako i je kolektivni strah u sklopu medijske i društvene psihoze znatno pojačan utjecajem globalnih i domaćih medija. Međutim, pored te društvene i emocionalne dimenzije straha važno je podsjetiti koliko je osjećaj straha utjecao i oblikovao kolektivne kulturne i civilizacijske identitete u svijetu. S pravom se može govoriti o kulturnoj antropologiji straha i o raznolikosti kulture straha. U djelu *Strasna djeca novog vijeka* Sloterdijk⁴⁸ govori o permanentnoj improvizaciji koju koriste politike straha. Otkad su objavljene vijesti o obimnoj virusnoj infekciji koja je progutala svijet u areni se nalaze 24-satni informativni kanali. Jednoznačne neprestane sveprisutne vijesti o virusu COVID-19 potisnule su u drugi plan sve ostale vijesti na planeti. Medijska izvještavanja u realnom vremenu o širenju zaraze na globalnoj i mikro razini popraćena ekspertnim analizama doprinijele su eskalaciji društvene atmosfere kolektivne tjeskobe i psihoze.

U kontekstu medijske informacijske inflacije neselektiranih i proturječnih informacija treba se, kako to iznosi Dominique Moisi u djelu *„Geopolitika emocije“*⁴⁹ sjetiti koliko su emocije važne pa čak i kod geopolitičkih čimbenika. Po njemu su strasti i emocije ključna obilježja zemalja i društava pa je tako Strah je emocionalna konstanta Zapada ili zapadnog čovjeka. Povijest je puna razdoblja kolektivnih strahova od prirodnih katastrofa i epidemija. Eksplikacije neobjašnjivog, brutalnosti takvih pojava, u prošlosti su bile prilično neracionalne i magično-religiozne ili su se temeljile na krivnji i stigmatizaciji „devijantnog“ ponašanja određenih skupina i pojedinaca u obliku „žrtvenih jaraca“. U svojoj raspravi o povijesti religija Mircea Eliade je ukazivao na trajnost religioznog ponašanja i vjerskih strahova te magijskih relikata, navodeći da se i u modernom društvu u različitim oblicima glavne teme vjerskih strahova i ponašanja nisu promijenile.

Prisjetimo li se lekcije Jeana Delumeaua u djelu *„Strah na Zapadu“*⁵⁰ možemo povući paralelu između društva tjeskobe iz ranog modernog doba i strahova u suvremenom globalnom društvu koji izazivaju tjeskobu: straha od ekonomske krize i nezaposlenosti, ekološke krize i sloma prirodnih ekosustava, imigracija i zapadnog pada, terorizma, moralne dekadencije i sekularizacije.

Na dnevnoj bazi svjedočimo o tome koliko smo izloženi medijskom izvještavanju o širenju zaraze na globalnoj i mikro-razini, popraćenom ekspertnim analizama koje doprinose eskalaciji društvene atmosfere kolektivne tjeskobe i psihoze. Jednoznačne repetitivne sveprisutne vijesti o virusu COVID-

48 Peter Sloterdijk, *Après nous le déluge. Les Temps modernes comme expérience antigénéalogique*. Payot, Paris 2016

49 Dominique Moisi, *La géopolitique de l'émotion -Comment les cultures de peur, d'humiliation et d'espoir façonnent le monde*, Nouvelle édition revue en Flammarion-Champ actuel, Paris 2008.

50 Jean Delumeau, *Strah na Zapadu (od XIV do XVIII veka)*, Književna zajednica Novi Sada, Novi Sad 1987

19 potisnule su u drugi plan sve ostale vijesti na planeti. U tom smjeru, pandemije kolektivnih psihoza i straha oduvijek su prethodile uvođenju totalitarnih mjera i stvarale pretpostavke za bio-političku i medicinsku vladavinu, jačanje izvanrednih mjera nadziranja. Medijska diseminacije viralnog straha, mimetizam reakcija, sastavni su fenomeni difuznog društvenog i medijskog nasilja koje transformira stvarnost panike/straha u fantazmagorični scenarij i često u simulirajuću kolektivnu tjeskobu. Današnji tiskovni, audiovizualni i internetski numerički mediji konsenzualno i vješto koriste poluge marketinga straha. U tom pogledu novinarska je jedna od rijetkih struka (zajedno sa trgovinom oružjem, politikom i proizvodnjom antidepresiva) koja trguje strahom i panikom. Mediji su postali moćno oružje tradicionalne politike straha koja instrumentalizira kolektivni strah pučanstva kako bi iznudila pasivni pristanak za primjenu izvanrednih mjera koje ograničavaju temeljne pojedinačne građanske slobode. Vladavina, upravljanje putem straha nije od jučer, stara je koliko i povijest čovječanstva. Naime, paradoksalno je da je strah od korone virusa uspio tamo gdje su propali svi alter-globalistički, anti-sistemske i protukapitalistički pokreti: blokada globaliziranog ekonomskog sustava, zaustavljanje kretanja ljudi i roba, kolaps financijskih tržišta. Međutim, taj opći kolaps ide u suprotnom smjeru od emancipacijskih i slobodarskih projekata, jer u jeku pandemije kolektivna psihoza i strah prethode uvođenju totalitarnih mjera i stvaraju pretpostavke za bio-političku i medicinsku vladavinu, jačanje izvanrednih mjera nadziranja.

Politike i kulture straha

Još je 2009. Jacques Attali⁵¹, zagovaratelj ukidanja granica i svjetske vlade, objasnio da nas „povijest uči da se čovječanstvo značajno razvija samo kad se stvarno boji“. Sociolog Frank Furedi u djelu *Politika straha*⁵² smatra da se ona odnosi na one politike koje se koriste kolektivnim strahom pučanstva kako bi se usvojile mjere koje smanjuju individualne slobode. Utemeljene na Hobbesovoj političkoj tradiciji takve su politike prisutne u autoritativnim i u demokratskim sustavima i režimima. Barry Glassner (*The Culture of Fear: Why Americans are Afraid of the Wrong Things*)⁵³ smatra da je kultura straha koju propagiraju mediji često u službi političke klase i nastoji privući i usmjeriti pažnju javnosti na „velike prijetnje“, a manje na svakodnevne „male prijetnje“. Povratak „velikog straha“ u obliku pandemije ujedno je kontrapunkt povratka tragičnog smisla života i povijesti koji se na ljudskoj razini manifestiraju kao „tragičnost osjećaja života“ o čemu govori Miguel de Unamuno⁵⁴, koji održavaju krhkost i prolaznost ljudske prirode, ali i zablude progresizma i vjere u besmrtnost „naprednog čovječanstva“. U tom smjeru treba se prisjetiti koncepta „golog života“ Giorgija Agambena (*Homo Sacer: suverena moć i goli život*)⁵⁵ koji je analizirao situaciju u nacističkim koncentracijskim logorima, gdje je dehumanizacija došla

51 Članak https://www.lexpress.fr/actualite/societe/sante/avancer-par-peur_758721.html. U listu L'Express, 6.05.2009.

52 Furedi, Frank, *Politika straha : s onu stranu ljevice i desnice*, Izdanja Antibarbarus, Zagreb 2008.

53 Glassner, Barry, *The Culture of Fear: Why Americans are Afraid of the Wrong Things.*: Basic Books, New York 2009.

54 Miguel de Unamuno, *Le sentiment tragique de la vie*, Gallimard, Paris, 1997.

55 Giorgio Agamben, *Homo Sacer: suverena moć i goli život* Multimedijalni institut, Zagreb 2006.

do krajnosti i gdje je razotkriven „goli život“. Goli život nije ljudski život, već drugi oblik života koji nadilazi granice samosvijesti, osobnosti, individualnosti, prava. Iz tog razloga je Agamben bio radikalniji od ostalih i usprotivio se bio-političkim mjerama poduzetim protiv koronavirusa koje ograničavaju individualne slobode, jer prema njemu, uvođenje izvanrednog stanja je uvod u trajni totalitarizam. U kontekstu pandemije goli je život žrtva virusa. Oni nisu diferencirani pojedinci, obitelji, građani ili privatni vlasnici. Ovdje nema ni jednog ni mnoštva. Postoji samo infekcija, koja može svakoga – uključujući i sebe – transformirati u drugog, a samim tim i u neprijatelja golog života. Borbom protiv tog drugog golog života izvanredno stanje stječe novi status. Zbog straha i u ime imperativa sigurnosti, od pojave koronavirusa ljudi su spremni slijediti sve mjere koje propišu oni koji preuzimaju odgovornost za izvanredno stanje. U tom smjeru, izvanredno se stanje može olako pretvoriti, pogotovo ako dugo traje, u oblik fobokracije, vladavine straha. Bog straha u grčkoj mitologiji, *Fobos*, uvijek prati *Aresa*, boga rata. U sadašnjoj situaciji čini se *Fobos* je pred njim, a borba protiv virusa opravdava i restrikcije ljudskih sloboda. Razne fobije postaju glavne poluge politika straha. U tom smjeru, da bi opisala naš suvremeni odnos sa slikom, Marie-José Mondzain, filozofkinja i direktorica istraživanja u CNRS-u, predlaže koncept ikonokracije⁵⁶, načina upravljanja slikama, organizacije vidljivog koja podvrgavanjem pogleda izaziva podčinjenje. Ikonokracija bi bila svakodnevni i neprestano obnavljani kult vidljivosti, ovisnost o vidljivom za oči koje su postale slijepe za nevidljivo. Da bi bila učinkovita i mogla se nametnuti kao način upravljanja, ikonokracija crpi snagu iz dva vrlo različita režima straha: ikonofobije ili straha od slike koja se hrani opasnostima zbog kojih bismo pobjegli, te fonokracije, koja se odnosi na vladavinu putem buke, jer nije isključeno da se osim slikom mediji koriste i zvukom kao sredstvom kontrole.

U tom smislu, Frank Furedi u „Politici straha“⁵⁷ prikazuje procese gubitka tradicionalne demokratske kulture koji u javnosti stvaraju osjećaje straha, ravnodušnosti, nedostatka vizija i utopijskih potencijala politike. Politika je internalizirala kulturu straha, jer politika straha je stara koliko i sam fenomen politike, a strahom su vladale generacije autoritarnih vladara primjenom Machiavellijevog savjeta vladarima kako će “biti sigurniji bude li ih se narod plašio nego bude li ih volio”. Strah se može koristiti u svrhe prisile, terora i za održavanje javnog reda i mira. Time što izaziva zajedničku reakciju zbog neke prijetnje, on također omogućava i postizanje konsenzusa i jedinstva. Danas politika straha ima za cilj postići konsenzus i ujediniti inače razjedinjenu elitu. No, bez obzira na namjere onih koji ga potenciraju, “glavni učinak straha je ojačati ideju kako nema alternative”.

Genealogija politika straha

Već od doba Hobbesa i Machiavellija poznato je da se svaki politički poredak temelji na instrumentalizaciji straha, kao jednoj od konstanti političke povijesti za pridobivanje pasivnog pristanka masa i javnog mnijenja. Stanovnici modernih, razvijenih zemalja, potaknuti gomilom ažuriranih svakodnevnih podataka i brojki koje se odvijaju u repetitivnom narativu koji čini

⁵⁶ Marie-José Mondzain, *Homo Spectator*: Bayard, Paris 2007

⁵⁷ Ibid.

epidemiju jedinstvenim tragičnim događajem, vratili su se u doba velikih strahova srednjeg vijeka. Odjednom otkrivši zdravstvenu učinkovitost restriktivnog i autoritarnog kineskog modela i drugih neliberalnih režima, zapadne liberalne i nominalno demokratske države podlegle su istinskoj viralnoj i informacijskoj epidemiji koja napada masovne afekte i osjećaje, kako olakšali “gutanje pilule” mnogih ograničenja temeljnih sloboda: ograničenja slobode kretanja, slobode okupljanja, karantene itd.⁵⁸

Od početka 20. stoljeća, H. L. Mencken, novinar, književnik i poznati kritičar američke kulture, smatrao je da je “cilj politike držati stanovništvo zabrinutim i stoga tražiti da ga se stavi na sigurno, prijeteći neprekidnim nizom zamišljenih čudovišta”⁵⁹. Znanost i politika straha razvijaju ideju da naše procjene rizika i radnje koje poduzimamo kako bismo se zaštitili od njih nisu racionalne, već emocionalne i izazvane su od strane medija i političara. Nekoliko socioloških studija pokušalo je procijeniti socijalne implikacije politike straha u upravljanju terorizmom u Sjedinjenim Državama. Primjerice, Kate Nash⁶⁰ predstavlja politiku straha i kao protutežu i kao nadopunu onome što naziva “politikom želje” (ona definira četiri modela: plemensku politiku, politiku želja, politiku straha i politiku sigurnosti). U svojoj knjizi *Propaganda* (1928.) Edward Bernays⁶¹ objašnjava da se kolektivni mentalitet ne vodi mislima već “impulsom, navikom ili osjećajem”. Leo Strauss, politički filozof, ističe kako je u upravljanju društvom zadatak mudrih održavati red, a za postizanje svog cilja mogu se služiti “plemenitom laži”⁶². Ako se “mnoštvo zajedničkih dobara” prepusti individualizmu, liberalizmu i relativizmu, može nastati samo kaos. Mit koji su izmislili vladari služiti će za kontrolu ljudi. Izmišljanjem ili održavanjem “vječnog rata” narod se može voditi za svoje dobro. Nadalje, utjecaj neokonzervativaca započeo je 1980-ih, kada su savjetovali predsjednika Ronalda Reagana, i također se temeljio na „ravnoteži terora“, primjenom mita u kojem bi Sjedinjene Države bile predstavnik „dobra“ a SSSR “carstvo zla”. Nakon 11. rujna George W. Bush koristio se retorikom već korištenom tijekom hladnog rata, nazivajući Al-Qaedu utjelovljenjem sila zla. Bushova se komunikacija potom okrenula Iraku, političkom režimu opisanom kao članom Osovine zla. Tada su se pretpostavljale veze između Al-Qaide i Iraka, ali nisu nikad potvrđene. Irak je također osumnjičen za proizvodnju oružja za masovno uništavanje što se ispostavilo kao namjerna laž. Noam Chomsky uvjerljivo je pokazao da je precjenjivanje opasnosti koju su predstavljali hladni rat i “rat protiv terorizma” bilo samo sredstvo za Sjedinjene Države da pokušaju ojačati svoju hegemoniju. Upravljanje fobijskim strastima kompatibilno je razvoju tržišnog poretka „kapitalizma zavođenja“ koji se temelji na eksploatiranju afekata, emocija i želja, te njegovom dominacijom nad čitavim društvenim i privatnim životom. Takvo „globalno upravljanje” koje odgovara dobu globalne komodifikacije svijeta pretpostavlja i nameće sveobuhvatno zagušivanje i koloniziranje

58 Članak <https://blog.vecernji.hr/jure-vujic/ baudrillard-i-viralno-doba-korone-11936- blog.vecernji.hr>

59 Gardner, Dan, *Risk The Science and Politics of Fear*, Ebury Publishing, 2009.

60 Kate Nash, *Contemporary political sociology*, Wiley 2000.

61 Edward Bernays, *Propaganda*, Horace Liveright, New York 1928

62 Leo Strauss, *The City and Man*. Rand McNally, Chicago 1964.

kolektivnog i pojedinačnog imaginarnog svijeta. Stoga, politika straha ni na koji način ne implicira da postoji stvarna opasnost, a kamoli da nasilna smrt vrebala na svakom uglu ulice. Dovoljno je vjerovati da prošireno nasilje izražava latentni rat, opću nesigurnost kao plodno tlo za izazivanje fobije koja nema potrebu za postojanjem stvarnog predmeta, a dovoljno je da se pojavi medijsko insceniranje i slika prijetnje, opasnosti, i da uzrokuje iste učinke i isto fobijsko ponašanje kao da su se ta opasnost, opasnost i agresija stvarno dogodile.

Medijska proizvodnja straha u kontekstu teorije kultiviranja

Naravno iako je sprega između politike, korporativne moći i medija danas poznata u obliku „medijakracije“; smišljeno generiranje „kolektivnog straha“ u obliku medijske strategije ili kampanje teško je dokazivo. Međutim, i kada je to slučaj, kada takva informacija izađe u javnost, začuđujuće je koliko se zapravo relativizira i prolazi u eteru bez velikih poremećaja i revolta. Naime, jedan od takvih dokaza o pretjeranom zastrašivanju građana je i dokument Znanstvenog savjeta za hitne situacije napravljen u suradnji sa Znanstvenom pandemijskom grupom za ponašanje u influenci (SPI-B) u kojem stručnjaci optužuju britansku vladu Borisa Johnsona za strategije manipulacija koje bi mogle dovesti do trajnih posljedica na mentalno zdravlje stanovnika⁶³. U članku o analizi koji je objavio Daily Telegraph optužuje se Johnsona i njegove znanstvene savjetnike Chrisa Whittyja i Sir Patricka Vallancea za širenje straha među ljudima. Jedan od primjera je i svakodnevno objavljivanje brojki zaraženih, hospitaliziranih i umrlih, što je, kako navode, izazvalo veliki strah među populacijom, te da je britanska vlada svojim postupcima u cilju suzbijanja zaraze stanovništvo stavila u stanje anksioznosti.

Mediji pružaju tematike straha, održavaju strategije fobije radi većeg utjecaja na javnost. Prema izvješću iz 2016. godine iz tvrtke *Influence Communication* koja je 2016. proglasila godinom straha, gotovo 40% informacija igra na „ovu emociju, zaraznu i često iracionalnu“ „Strah je postao vrlo važan čimbenik interesa za sve medijske ekosustave“, rekao je predsjednik tvrtke *Influence Communication*, Jean-François Dumas. „Jer strah ne morate objašnjavati, možete to osjetiti i to je univerzalno, multikulturalno⁶⁴“. Kao što su demonizacija i etiketiranje sredstva pritiska u politici tako je odabir tematike straha također marketinški isplativ i financijski unosan. Iako demonizacija povijesne korijene ima u propagandi, ona je danas uobičajena. Pitanje konstrukcije stvarnosti ili konstrukcije socijalne zbilje već dugo intrigira istraživače i sociologe. Ako još uvijek postoje brojne sumnje i neizvjesnosti oko toga, čini se prihvaćenim da se izgradnja stvarnosti tiče procesa u kojem pojedinac aktivno sudjeluje. Temeljno pitanje koje se postavlja oko njega je sljedeće: na temelju kojeg znanja pojedinac uspijeva konstruirati ovu stvarnost? Međutim uvijek ostaju nedoumice oko načina na koji pojedinac konstruira „svoju“ stvarnost. W. Lippmann sugerirao je da „jedini osjećaj koji netko

63 Članak Večernji list: <https://www.vecernji.hr/vijesti/britanski-strucnjaci-opleli-po-johnsonu-vlada-je-namjerno-izazvala-paniku-uoci-locdowna-evo-kojim-su-se-metodama-sluzili-1481792>

64 Članak <https://journalmetro.com/actualites/national/1064615/2016-annee-de-la-peur-selon-influence-communication/>.

ima o nekom događaju ne duguje iskustvu, već mentalnoj slici koju ima o tom događaju”. Međutim takva mentalna mapa događaja nam je često uvjetovana i predočena od samih medija. Odnosno, naša mišljenja nisu odgovor na svijet oko nas, već je to naša percepcija svijeta kakav mi vidimo. To je ono što je nazvao “slikama u našoj glavi” koje strukturiraju naše postupke i osjećaje.

Viralnost i kultiviranje

Istraživanja koja istražuju dugoročne učinke medija na uvjerenja i percepcije grupirana su pod pojmom “teorija kultiviranja”. Pojam i hipotezu izvorno je formulirao George Gerbner⁶⁵. Prema ovom istraživaču, percepcije i uvjerenja o vanjskom svijetu proizlaze iz medijske izloženosti. Treba napomenuti da je ovo uglavnom televizija koja unatoč munjevitom razvoju i sveprisutnosti interneta i društvenih mreža ostaje glavni audiovizualni masovni medij u suvremenom društvu. Zapravo, Gerbner televiziju u sjevernoameričkoj kulturi i društvu smatra posebno moćnim oružjem. Teorija kultiviranja smatra da će televizija, iako nije u izvoru zajedničke kulture ovu kulturu prigrabiti i širiti, održavati kako bi postala standard. Za Gerbnera⁶⁶ slike i poruke koje tvore naše kulturno okruženje danas se prenose putem televizije, a ne putem religije ili obrazovanja⁶⁷. Kao rezultat toga, televizija oblikuje našu percepciju svijeta i prenosi nam brojne vrijednosti i standarde bez našeg znanja. Gerbner na primjer pokazuje da nasilje na ekranu relativno beznačajno doprinosi stvarnom nasilju dok s druge strane njeguje osjećaj nesigurnosti i ranjivosti koji dovode do ovisničkog i pokornog ponašanja. Preciznije, Gerbnerova teorija odnosi se na malu djecu i na „teške gledatelje” koji televiziju konzumiraju nekoliko sati dnevno. Izraz “teški gledatelji” namijenjen je ljudima koji dnevno gledaju televiziju četiri sata ili više. Uz to postoji i izraz “laki gledatelji” koji predstavlja potrošače koji na televiziju troše manje od dva sata dnevno. Međutim većina gledatelja izložena je virtualnom nasilju na televiziji u jednakoj mjeri, stoga spada pod pojam “sindroma srednjeg svijeta” ili “sindroma velikog lošeg svijeta”. Ovdje bismo mogli primijetiti određenu sličnost s tezom Baudrillarda⁶⁸ kada tvrdi da živimo u svijetu u kojem postoje samo *simulakrumi*. Riječ je o odricanju od izmišljotine o postojanju stvarnosti, da bismo priznali da je to samo ime koje dajemo našim zajedničkim vjerovanjima. *Sada* stvarno ne postoji, jer ono što mi smatramo stvarnim ne postoji. Međutim, za razliku od Gerbnera, ovdje *stvarno* nikada nije bilo više od lažnog oblika. Valja napomenuti da je Baudrillardova teza isključivo filozofska, dok Gerbner, oslanjajući se na empirijska istraživanja, pokušava pružiti sociološko objašnjenje kulturnog okruženja. U općoj svakodnevnoj informacijskoj kakofoniji vijesti, proturječnih analiza,

65 George Gerbner, *Against the Mainstream: The Selected Works of George Gerbner*, Michael Morgan, New York: Peter Lang, 2002.

66 TA. Van Dijk, ed., *Mass Media Discourse: Message System Analysis as a Component of Cultural Indicators*, in *Discourse and Communication*, Walter de Gruyter, New York-Berlin 1985., str.13-25

67 Michael Morgan and Nancy Signorielli. *Living with Television: The Dynamics of the Cultivation Process, Perspectives on Media Effects*, edited by J. Bryant and D. Zillmann. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates. S2CID 53682668 (2007), str. 17.40

68 Jean Baudrillard, *Simulacres et simulation*, Galilée, Paris, 1981

statistika, brojki glede virusa COVID-19, kako se ne osvrnuti na još uvijek aktualne teze Jeana Baudrillarda⁶⁹, autora djela *Simulacija i zbilja* ali i filozofa viralnosti koji je predvidio da će virusno kruženje digitaliziranih informacija na kraju zamijeniti stvarnost, što i anticipira činjenicu da smo u slučaju medijske informacijske hipertrofije glede korona virusa i te kako uronjeni u takvu viralnu stvarnost. U vremenu smo post-istine kada je istina zastarjela kategorija i kada sveprisutni globalni mediji lišeni obveza potrage za istinom te medijska viralnost u informacijskom tretmanu virusa COVID-19, odražavaju stanje „hiperrealnosti“. Nije ovdje riječ o lažnim informacijama („lažnim vijestima“) već o neselektiranim, nehijerarhiziranim informacijama koje često utječu na donošenje političkih sanitarnih mjera i koji odgovaraju na emocije povezane s digitalnim i informacijskim, a ne sa stvarnim svijetom. Viralnost je, kaže nam Baudrillard, „patologija zatvorenih krugova, integriranih krugova, promiskuiteta i lančane reakcije.“ Istina je da je COVID-19 eminentno globalni virus koji ujedno i razotkriva imunološku deficijenciju same tehnomorfne globalizacije i globaliziranog društva rizika. Svaka pandemija ima dvije dimenzije: *pan* koji obuhvaća cijelu životnu površinu zemlje i *demos*, narod, ljude. Jean Baudrillard govori o „virusnom gostoprimstvu“ koje su ljudi na globalnoj razini nesvjesno pružili nastajanju i širenju virusa. Globalizirano potrošačko društvo, kult neograničenog tehnološkog napretka, iscrpljivanje prirodnih resursa, globalno zagađenje kao i genetske manipulacije, čine armature našeg „virusnog gostoprimstva“ u kojem se danas nastanjuje i mutira korona virus. Dakle, fenomen zaraznog straha sada strukturira i obilježava naše načine postojanja i razmišljanja, naše kulturne i društvene načine življenja.

Literatura:

- Agamben, Giorgio, *Homo Sacer: suverena moć i goli život* Multimedijalni institut, Zagreb 2006.
- Baudrillard, Jean, *Simulacres et simulation*, Galilée, Paris 1981.
- Bernays, Edward, *Propaganda*, Horace Liveright, New York 1928
- Delumeau, Jean, *Strah na Zapadu (od XIV do XVIII veka): opsednuti grad, Greh i strah: stvaranje osećanja krivice na Zapadu (od XIV do XVIII veka)*, Književna zajednica Novog Sada, Novi Sad 1987.
- Furedi, Frank, *Politika straha: s onu stranu ljevice i desnice*, Izdanja Antibarbarus, Zagreb 2008.
- Gardner, Dan, *Risk The Science and Politics of Fear*, Gerbner, George, *Against the Mainstream: The Selected Works of George Gerbner*, Michael Morgan, Peter Lang, New York 2002.
- Glassner, Barry, *The Culture of Fear: Why Americans are Afraid of the Wrong Things.*: Basic Books, New York 2009.

⁶⁹ Članak <https://blog.vecernji.hr/jure-vujic/ baudrillard-i-viralno-doba-korone-11936> - blog.vecernji.hr

Moïsi, Dominique, *La géopolitique de l'émotion -Comment les cultures de peur, d'humiliation et d'espoir façonnent le monde*, Nouvelle édition revue en Flammarion, Champ actuel, Paris 2008.

Mondzain, Marie-Jose, *Homo Spectator*. Bayard, Paris 2007

Nash, Kate, *Contemporary political sociology*, Wiley 2000.

Sloterdijk, Peter, *Après nous le déluge. Les Temps modernes comme expérience antigénéalogique*. Payot, Paris 2016.

Strauss, Leo, *The City and Man*. Rand McNally, Chicago 1964.

De Unamuno, Miguel, *Le sentiment tragique de la vie*, Gallimard, Paris, 1997.

Članci:

Attali, Jacques, *Avancer par peur*, L'Express, 06/05/2009. https://www.lexpress.fr/actualite/societe/sante/avancer-par-peur_758721.html. u listu L'Express, 6.05.2009.

(...) *Britanski stručnjaci opleli po Johnsonu: Posijan je strah uoči lockdowna, služio se opasnim metodama*, Večernji list, 4.travnja 2021, Večernji list, izbor, <https://www.vecernji.hr/vijesti/britanski-strucnjaci-opleli-po-johnsonu-vlada-je-namjerno-izazvala-paniku-uoci-locdowna-evo-kojim-su-se-metodama-sluzili-1481792>

Cipriani, Jean-Philippe, *2016, annee de la peur selon influence communication* La Presse canadienne, objavljeno na portalu Metro, 14 décembre 2016, <https://journalmetro.com/actualites/national/1064615/2016-annee-de-la-peur-selon-influence-communication/>

Van Dijk, T, *Mass Media Discourse: Message System Analysis as a Component of Cultural Indicators*, in *Discourse and Communication*, 1985., New York: Walter de Gruyter Berlin, str.. 13–25.

Morgan, Michael I Signorielli, Nancy, *Living with Television: The Dynamics of the Cultivation Process*,. str. 17–40 in *Perspectives on Media Effects*, edited by J. Bryant and D. Zillmann. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates. S2CID 53682668 (2007), str 17-40

Vujić, Jure, *Baudrillard i viralno doba korone*, Globalni semafor, Večernji list, 10. 09. 2020. <https://blog.vecernji.hr/jure-vujic/ baudrillard-i-viralno-doba-korone-11936> - blog.vecernji.hr

Vujić, Jure, *Kultura straha i fobokracija*, Vijenac broj 682, travanj 2020. Izvor: <https://www.matica.hr/vijenac/682/kultura-straha-i-nova-fobokracija-30274/>

Simulation of Collective Anxiety and Media Phobo–strategy of Fear Politics

Abstract

Real - time media reporting, accompanied by expert analysis of the spread of the infection on a global and micro level, contributes to the escalation of the social atmosphere of collective anxiety and psychosis. In this direction, pandemics of collective psychosis and fear always precede the introduction of totalitarian measures and create preconditions for bio - political and medical rule, strengthening of extraordinary control measures. Viral insinuation, mimicry of reactions, dissemination of viral fear, are integral phenomena of diffuse social - media violence that transforms the reality of panic - fear into phantasmagoric and often simulating collective anxiety. Today's print, audiovisual and numerical media use consensually and skillfully leverage the marketing of fear. In this respect, the journalist (along with the arms dealer, politician and antidepressant manufacturer) is one of the few professions that trades in fear and panic. The media has become a powerful weapon of traditional fear politics that instrumentalizes the collective fear of the population to extort passive consent to the application of extraordinary measures that restrict fundamental individual civil liberties.

Key words: *viral, fear, society, politics, media, bio-politics.*

This journal is open access and this work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.